

Orbanomika, czyli niespełniony sen o węgierskiej potędze gospodarczej - wnioski dla Polski

Wiktor Wojciechowski

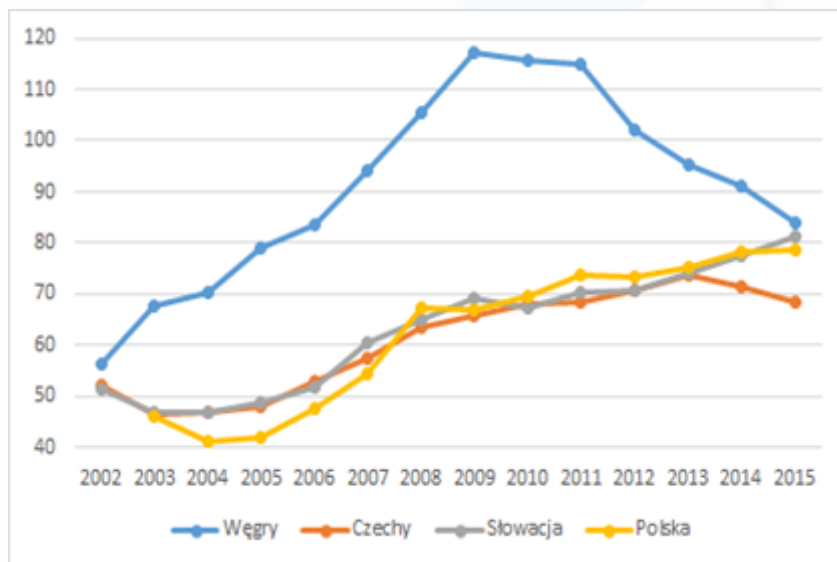
Plan prezentacji:

1. Co Orban odziedziczył po poprzednikach?
2. Polityka gospodarcza Fideszu po 2010 r.
3. Jakie efekty przyniosła polityka gospodarcza Orbana po 6 latach władzy?
4. Porównanie polityki gospodarczej Fideszu na Węgrzech i PiS w Polsce

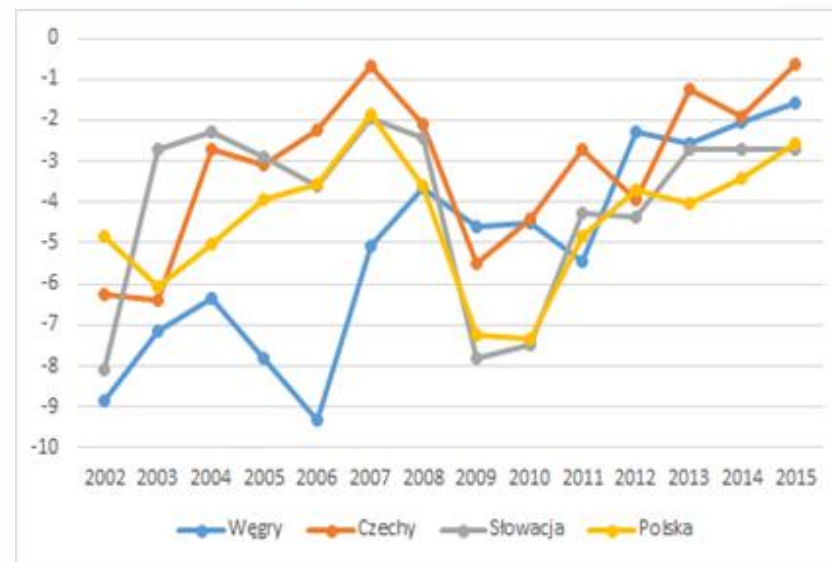
1. Co Orban odziedziczył po poprzednikach?

W 2009 r. Węgry miały najwyższy dług publiczny (117% PKB) i jednocześnie najniższy deficyt (4,6% PKB) w porównaniu do pozostałych krajów CEE-4

Dług publiczny (% PKB)

Deficyt finansów publicznych (%PKB)

- Choć w latach 2002-2009 Fidesz był w opozycji, to głosował za wzrostem wielu populistycznych wydatków publicznych (np. za podwyżką płac w sektorze publicznym o 50%, wypłatą 13-emerytur i 13-pensji w sektorze publicznym od 2002 r.).
- Efekt: deficyt finansów publicznych wzrósł skokowo z 3% w 2000 r. do 9% PKB w 2002 r. i utrzymywał się na poziomie średnio 7,5% PKB do 2006 r.

Członkowie Fideszu będąc w opozycji do 2010 r. głosowali przeciwko wszelkim próbom przywrócenia równowagi finansów publicznych

Po wyborach w 2006 r. Fidesz sprzeciwiał się decyzjom rządu F. Gyurcsány'ego:

- podwyżce stawki podatku CIT z 16% do 20%,
- podniesieniu stawki podatku VAT z 15% do 20%,
- ograniczeniu dopłat do cen energii elektrycznej i gazu.

W 2009 r. Fidesz głosował także przeciwko reformom rządu G. Bajnaia, które doprowadziły do:

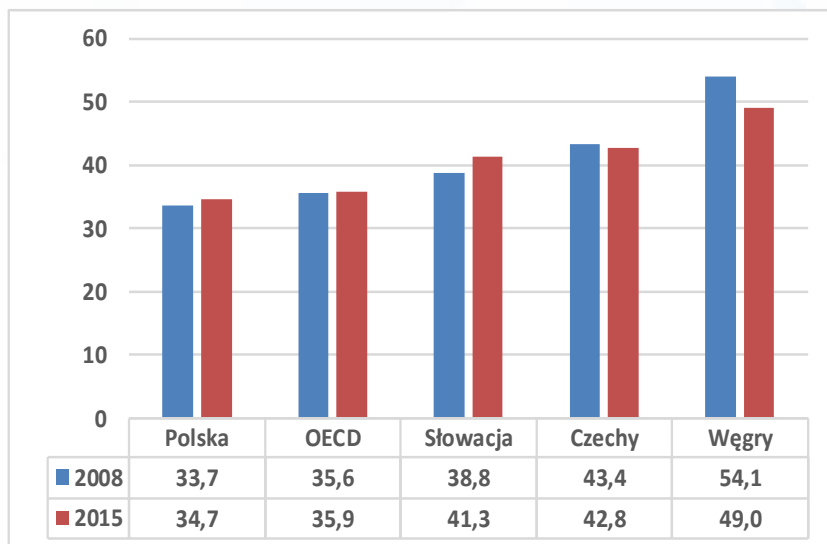
- likwidacji wypłat 13-tych emerytur,
- zamrożenia płac oraz likwidacji 13-tych pensji w sferze budżetowej,
- ograniczenia waloryzacji świadczeń emerytalnych jedynie o wskaźnik inflacji,
- podwyższenia podstawowej stawki VAT z 20% do 25%,
- likwidacji dopłat z budżetu do kosztów odsetek od kredytów hipotecznych,
- likwidacji dopłat do rachunków za gaz dla rodzin o niskich dochodach

Rząd G. Bajnaia w 2009 r. wprowadził w życie także dwie bardzo ważne reformy:

- podwyższanie wieku emerytalnego z 62 do 65 lat dla obu płci w latach 2012-2022,
- obniżenie pozapłacowych kosztów pracy

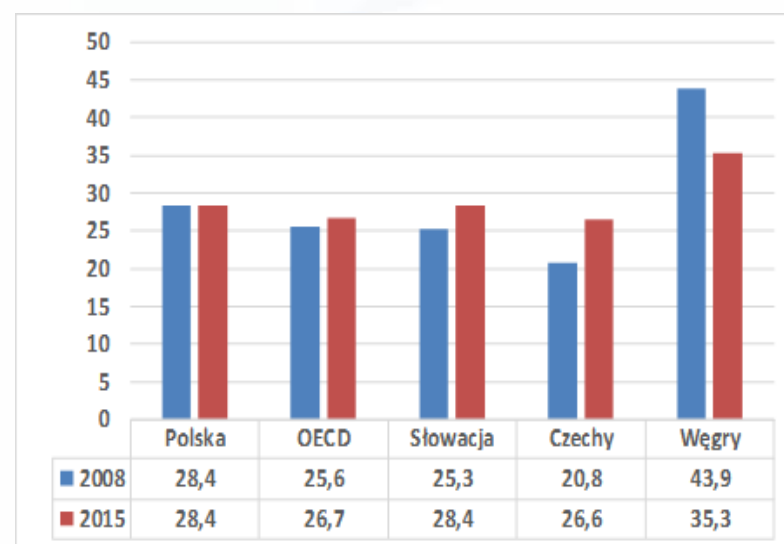
Silny spadek klina podatkowego na Węgrzech od początku 2010 r. to głównie efekt reform G. Bajnaia, ale też podwyższenia przez Orbana kwoty wolnej od podatku zależnej od liczby dzieci

Klin podatkowy dla osoby samotnej
(100% średniej płacy)

Klin podatkowy dla osób bezdzietnych spadł z 54,1% w 2008 r. do 46,6% w 2010 r., tj. aż o 7,5 pkt proc. – najbardziej wśród krajów OECD

Klin podatkowy dla rodziny z 2 dzieci (jedna osoba pracująca - 100% średniej płacy)

Klin podatkowy dla rodzin z 2 dzieci spadł z 43,9% w 2008 r. do 36,7% w 2010 r., a w 2011 r. (wzrost kwoty wolnej od podatku) do 33% - łącznie o 10,7 pkt proc. – najbardziej wśród krajów OECD

Zmiany korzystne dla długofalowego tempa wzrostu PKB

1. Obniżenie podatków bezpośrednich (PIT, CIT) i składek na ubezpieczenie społeczne
2. Wzrost dochodów z VAT
3. Obniżenie wybranych transferów socjalnych
4. Wprowadzenie konstytucyjnej reguły długu publicznego

Zmiany szkodliwe dla długofalowego tempa wzrostu PKB

1. Nowe podatki sektorowe
2. Przejęcie prywatnych oszczędności z kapitałowej części systemu emerytalnego
3. Znaczące pogorszenie jakości instytucji istotnych dla wzrostu aktywności sektora prywatnego
4. Wzrost etatyzmu i własności państwowej w przedsiębiorstwach
5. Roboty publiczne

1. Obniżenie podatków bezpośrednich (PIT, CIT) i składek na ubezpieczenie społeczne

- Od 2010 r. w miejsce jednej 16% stawki CIT – dwie stawki 10% dla dochodu do ok. 7 mln zł i 19% powyżej. **Od 2017 r. jedna stawka CIT na poziomie 9%.**
- Od 2011 r. w miejsce dwóch stawek PIT (17% i 35%) wprowadzono jedną na poziomie 16%. **Od 2016 r. stawka PIT została dodatkowo obniżona do 15%.**
- Od 2011 r. **wprowadzenie kwoty wolnej od podatku, której wysokość zależy od liczby posiadanych dzieci.** Efekt to wzrost dochodu netto
 - o ok. 140 zł miesięcznie na pierwsze i drugie dziecko
 - o ok. 470 zł miesięcznie na trzecie i każde kolejne dziecko

Od 2014 r. rodziny, których łączny podatek dochodowy nie wystarcza do pełnego skorzystania z kwoty wolnej mogą odliczać ją również od opłacanych przez siebie składek na ubezpieczenie społeczne.

W latach 2016-2019 rząd Węgier planuje stopniowo podwoić kwotę wolną od podatku na trzecie i kolejne dziecko.

2. Wzrost dochodów z VAT

- Od 2011 r. stawkę **VAT podwyższono z 25% do 27%**. Była to kolejna podwyżka stawki VAT po tym jak G. Bajnaia zwiększył ją z 20% do 25%.
- łącznie silna zmiana struktury dochodów podatkowych: spadek dochodów z podatków bezpośrednich rekompensowany wzrostem dochodów z podatków pośrednich => korzystny wpływ na cenową konkurencyjność eksportu

3. Obniżenie wybranych transferów socjalnych

- Obniżenie zasiłków socjalnych poniżej płacy minimalnej
- Skrócenie prawa do zasiłku dla bezrobotnych z 9 do 3 miesięcy
- Likwidacja wcześniejszych emerytur (wyjątek: kobiety z co najmniej 40-letnim stażem ubezpieczeniowym)
- Zaostrzenie systemu rentowego => spadek liczby nowo przyznanych świadczeń rentowych niemal o połowę

4. Wprowadzenie konstytucyjnej reguły długu publicznego

- Rząd V. Orbana wprowadził do węgierskiej konstytucji limit długu publicznego na poziomie 50 proc. PKB (obowiązuje od 2012 r.).
- Parlament nie może przyjmować ustaw budżetowych, których realizacja powodowałyby wzrost relacji długu publicznego do PKB, o ile ta relacja przewyższa 50%.

1. Nowe podatki sektorowe

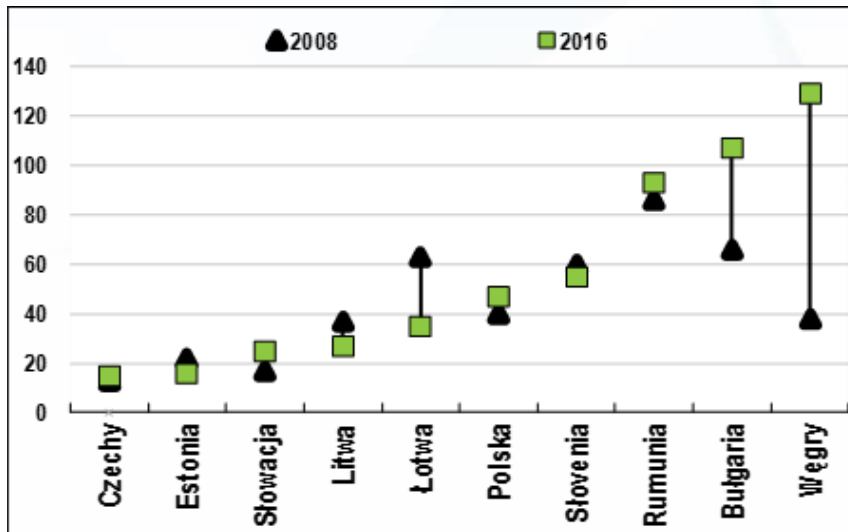
- Nowe podatki nałożone na wybrane sektory gospodarki: branżę finansową, telekomunikacyjną, energetyczną i handel detaliczny
- Choć początkowo miały mieć charakter przejściowy (nazywano je zresztą podatkami kryzysowymi), to ostatecznie stały się trwałym elementem węgierskiej polityki fiskalnej.
- Znaczący wpływ na wielkość dochodów państwa, a w efekcie na spadek deficytu sektora finansów publicznych
 - ⇒ **Dodatkowe dochody z podatków sektorowych w latach 2010-2011 wyniosły łącznie ok. 1,4-1,5% PKB, a w latach 2013-2014 ponad 2,0 % PKB**
- Podatki sektorowe są jednak szkodliwe dla długofalowego wzrostu gospodarki, bo zaburzają decyzje ekonomiczne, pozwalają politykom na ręczne sterowanie gospodarką, a w efekcie zwiększają niepewność inwestycyjną.

2. Przejęcie prywatnych oszczędności z kapitałowej części systemu emerytalnego

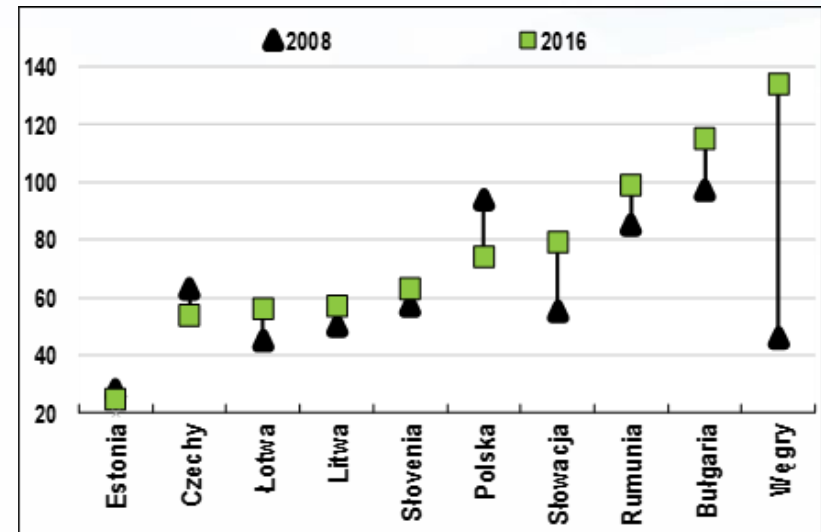
- Oszczędności zgromadzone w filarze kapitałowym stanowiły ok. 11% PKB, ale na bezpośrednie zmniejszenie długu rząd Orbana przeznaczył jedynie ok. 5% PKB.
- Reszta pieniędzy zmniejszała bieżące wydatki emerytalne, jak i pozwoliła Fideszowi sfinansować zakup udziałów w wybranych przedsiębiorstwach prywatnych (m.in. w sektorze bankowym i energetycznym).
- **Po likwidacji kapitałowej części systemu emerytalnego, rząd nie musiał już refundować składek przekazywanych do funduszy emerytalnych, co zmniejszyło bieżące wydatki publiczne o ok. 1% PKB rocznie.**
- Wstrzymanie refundacji nie oznacza jednak prawdziwych oszczędności, a jedynie szybsze niż dotychczas gromadzenie zobowiązań emerytalnych państwa, czyli ukrytego długu publicznego.

3. Znaczące pogorszenie jakości instytucji istotnych dla wzrostu aktywności sektora prywatnego

Ocena siły konkurencji na rynku krajowym w latach 2008-2016

Ocena ochrony prawa własności w latach 2008-2016

W latach 2008-2016 Węgry spadły w rankingu oceny sił konkurencji na rynku krajowym z 38 na 139 pozycję, czyli aż o 91 miejsc!

W latach 2008-2016 Węgry spadły w rankingu oceny ochrony prawa własności z 46 na 13 pozycję, czyli aż o 88 miejsc!

4. Wzrost etatyzmu i własności państwowej w przedsiębiorstwach

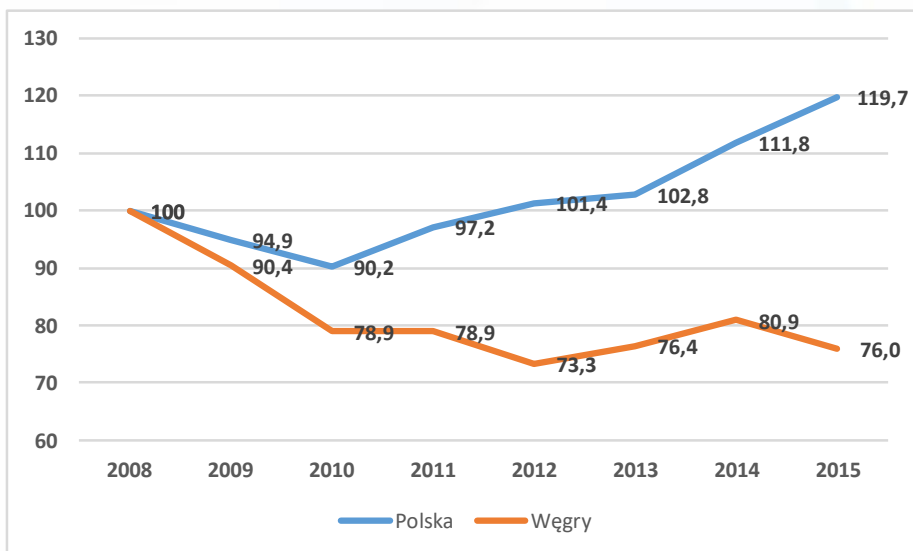
- Przejęcie udziałów w wybranych prywatnych spółkach energetycznych (m.in. MOL czy E.ON) pomogło Orbanowi w obniżeniu w 2013 r. cen energii elektrycznej, gazu i centralnego ogrzewania dla gospodarstw domowych aż o 20% => ważny argument w kampanii przed wyborami parlamentarnymi w 2014 r.
- Zakup udziałów w prywatnych bankach => miało to wspierać akcję kredytową dla węgierskich przedsiębiorstw.
- Upolitycznienie państwowych stacji radiowych i telewizyjnych oraz przejmowanie przez osoby sympatyzujące z Fideszem niezależnych mediów => kluczowe narzędzie szerzenia rządowej propagandy.

5. Roboty publiczne

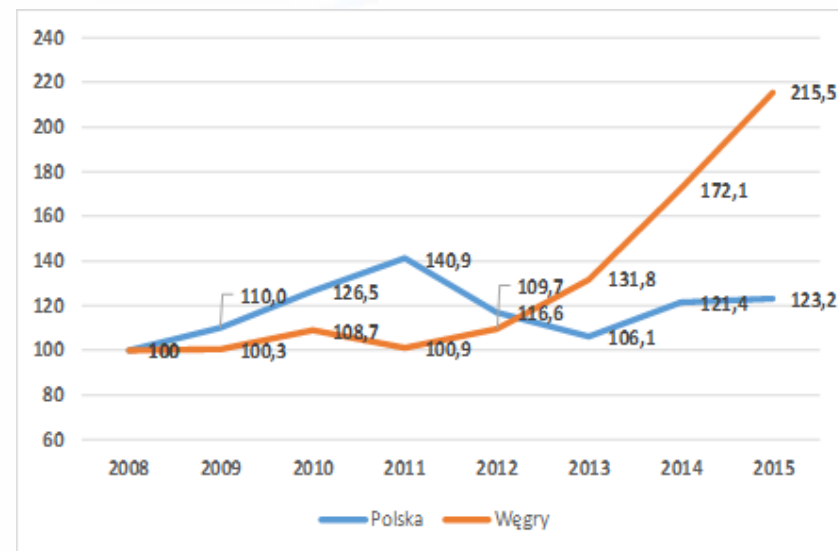
- W latach 2012-2014 liczba osób zatrudnionych w ramach robót publicznych wzrosła o ok. 150 tys., co stanowiło ponad połowę całkowitego przyrostu liczby pracujących odnotowanego w tym okresie (tj. 270 tys.)
- W 2015 r. w ramach robót publicznych było zatrudnionych średniorocznie ok. 180-200 tys. osób, czyli ok. 5% liczby pracujących ogółem.
- Zdecydowana większość z tych osób była zatrudniona w sektorze publicznym (ok. 90%), ale część pracowała także w przedsiębiorstwach z dominującym udziałem skarbu państwa.
- **Bardzo niska efektywność: jedynie co ósmy uczestnik robót publicznych znajdował potem niesubsydiowane zatrudnienie**
- Odliczając zatrudnienie w ramach robót publicznych, stopa zatrudnienia na Węgrzech byłaby o ponad 3 pkt proc. niższa niż pokazują to oficjalne statystyki (ok. 65,6% vs. 68,9%). Wzrost stopy zatrudnienia to głównie skutek obniżenia klina podatkowego przez rząd G. Bajnaia.

Głęboka zapaść inwestycji w sektorze prywatnym, przy jednoczesnej ekspansji inwestycji publicznych napędzanych środkami unijnymi, ale tylko w latach 2013-2015

Inwestycje prywatne (2008=100)

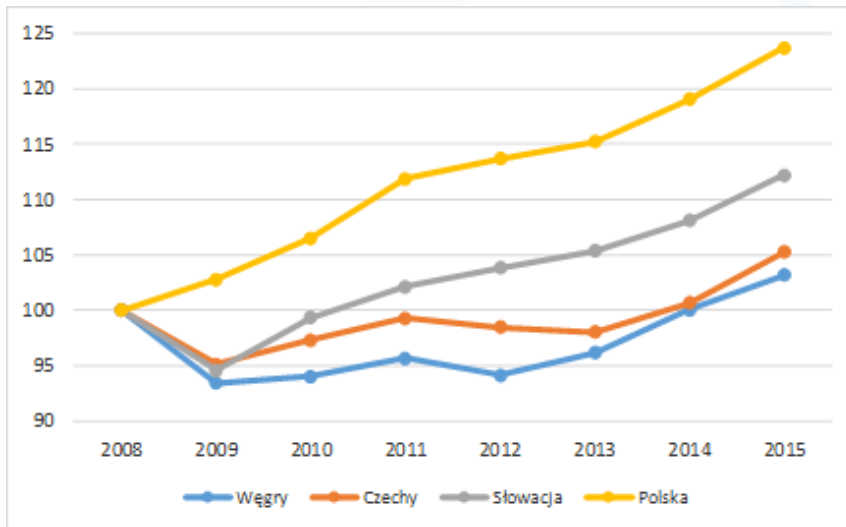
Inwestycje publiczne (2008=100)

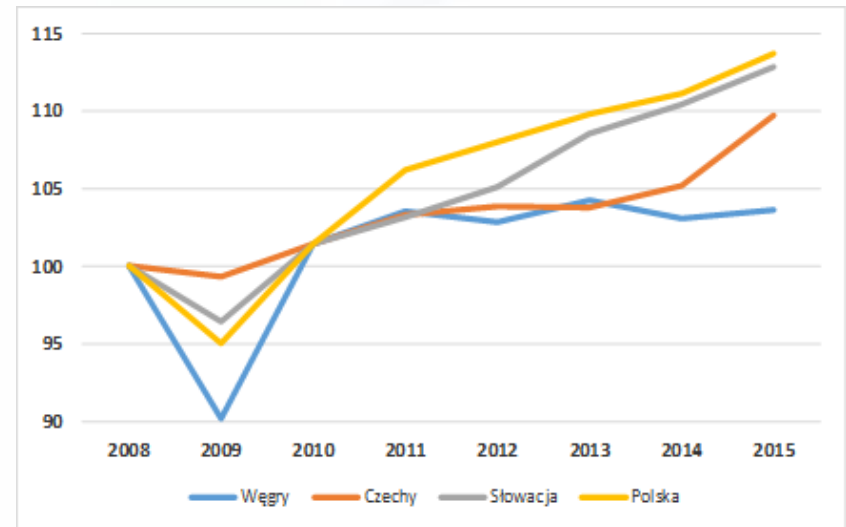
PKB na Węgrzech w 2015 r. był realnie tylko o 3,2% wyższy niż w 2008 r.

Niski wzrost produktywności to efekt zwiększenia zatrudnienia w ramach robót publicznych

PKB w krajach CEE-4 (2008=100)

Produktywność pracy – na przepracowaną godzinę - w krajach CEE-4 (2008=100)

PiS powieliła błędne decyzje Fideszu:

- PiS zapowiedział ostateczną likwidację kapitałowego systemu emerytalnego, którą w Polsce rozpoczął rząd PO-PSL.
 - => 25% aktywów OFE ma trafić do FRD, który będzie ratował FUS i w ten sposób zmniejszył dotację z budżetu
 - => 75% aktywów OFE ma być „przejściowo” zarządzane przez PFR – ryzyko politycznych inwestycji np. w górnictwo lub spółki energetyczne
- PiS zwiększa udział własności państwowej w przedsiębiorstwach, jak na razie głównie w sektorze bankowym.
 - => upolitycznienie sektora bankowego zazwyczaj prowadzi do poważnych turbulencji w sektorze finansowym. Tak stało się np. na Litwie (1995-1996), w Bułgarii (1996-1997), a ostatnio w Słowenii (po 2012 r.).

PiS	Fidesz
Brak dyscypliny fiskalnej: pomimo prognozowanej dobrej koniunktury gospodarczej w latach 2017-2018, deficyt finansów publicznych ma wynosić ok. 3% PKB (KE)	Prognozowane utrzymanie deficytu finansów publicznych w latach 2017-2018 na poziomie ok. 2% PKB (KE)
Rozmontowanie reguły wydatkowej	Wprowadzenie konstytucyjnej reguły długu publicznego => nie można uchwalać budżetu, którego realizacja zwiększyłaby relację długu do PKB, jeśli przekracza ona 50%
Przywrócenie niskiego wieku emerytalnego, którego podnoszenie rozpoczął rząd PO-PSL	Podtrzymanie wcześniej krytykowanej reformy wydłużającej wiek emerytalny z 62 do 65 lat dla obu płci
Wprowadzenie najwyższego w UE podatku od aktywów bankowych (0,44% w Polsce vs. 0,24% na Węgrzech)	Stopniowe obniżanie podatku od aktywów bankowych od 2016 r.
Wprowadzenie świadczeń rodzinnych 500+ nie związanych z aktywnością zawodową rodziców, co może ograniczać podaż pracy	Uzależnienie pomocy dla rodzin z dziećmi od ich aktywności zawodowej i uzyskiwanych dochodów

Kontakt dla mediów
Natalia Wykrota
e-mail: natalia.wykrota@for.org.pl